אף מוחכרת ומושכרת דלא חסרי בה מזוני. ות"ת לדמנא אכל מאכל דבר בתים ליפלוג וליתני בדידה במוחכרת ומושכרת גופה בד"ת דלא חסרי מזוני אכל חסרי מזוני אין הכבור נוטל פי שנים ויש לומר דהוה אמינא במוחכרת ומושכרת גופה דחסרי בה מזוני דוקא אין הכבור נוטל פי שנים משום דהוי לאו גמור דאין השבח על גוף הפרה אכל בנו בתים ונטעו כרמים שהשבח על גוף הקרקע אימא שאין זה לאו ויטול פי שנים קא משמע לן: **ואם** אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי. אומר ר"י דנפקא מינה אם היתומין קטנים דיכול לומר הכבור איני נוטל פי שנים ויטאר הקרקע לפני היתומין ולא יטול מהן דאין מזקקין לנכסי יתומין אלא אם כן רבית אוכלת בהן ולקמן מפיק מלתא לו שיכול למחול לו בכולמו משום דעדיין לא אתיא לידיה ואפילו בלא קנין כדמשמע לקמן (ג) דאמר דויתר בכל הנכסים דמדאתיל בהא אחיל בהא אכל אלא פשיטות לא יוכל למחול ולסלק עצמו באמירה בעלמא אם לא על ידי קנין ורבינו תם מפרש דאם אמר כשיא עליו שטר חוב על הכבור עצמו ולא על האחין איני נוטל ואיני נותן רשאי ומפסיד בעל חוב ואין לו על היתומין כלום דלאו בעל דברים דידהו הוא ולא הוי דומיא דרישא דאיירי דילא על כולן שטר חוב:

מספקא

אף מוחכרת ומושכרת שבחא דממילא קא אתי דלא חסרי בה מזוני מני ר' היא דתניא (ו) אין בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן (ז) רבי אומר אומר אני בכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן אבל לא בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהן ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים (ח) יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים ואם אמר איני נותן ואיני נוטל רשאי מאי טעמייהו דרבנן אמר קרא (ט) לתת לו פי שנים (י) מתנה קרייה רחמנא מה מתנה עד דמטיא לידיה אף חלק בכורה עד דמטיא לידיה ורבי אומר אמר קרא פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה אף חלק בכורה אע"ג דלא מטא לידיה ורבנן נמי הכתיב פי שנים ההוא (יא) למיתבא ליה (יב) אחד מצרא ורבי נמי הכתיב לתת לו ההוא שאם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי א"ר פפא (יג) דיקלא ואלים ארעא ואסיק שירטון דכ"ע לא פליגי דשקיל כי פליגי בחפורה והוה שובלי שלופפי והוו תמרי דמ"ם שבחא דממילא ומר סבר (יד) אישתני:

אמר רבה בר חנא אמר ר' חייא עשה כדברי רבי עשה כדברי חכמים עשה

מספקא

אף מוחכרת ומושכרת דלא חסרי בה מזוני. קמיירי דאין מעלין לה היתומים מזונות. ואם תאמר ליתני רועה בחפר ואנא ידענא דהוא הדין למוחכרת ומושכרת היכא דלא מחסרי מזוני ול"ל למיתני מוחכרת ומושכרת כלל דאיצטריך תו רועה בחפר ללמד עליהם דנדלא חסרי מזונות מיירי איצטריך סד"ל כל מוחכרת ומושכרת לא שבחא דממילא הוא אלא ע"י בני אדם שחורשין בה ועובדין בה ולא ליסקול בה בכור פי שנים קמ"ל דכיון דהיתומין עצמן אין מורשין בהן ואין טורחין בהן אלא אחרים שבחא דממילא חשבינן לה היכא דאין מעלין לה מזונות: הכי גרסינן **מני רבי היא.** ולא גרסינן ומני דלא קמקדל אחיריתא דלעיל כלל אלא מילתא באפי נפשה היא דקבעי גמרא: **מני.** הך ברייתא דקתני דנוטל בכור בשבח ששבחו נכסים ממילא לאחר מיתת אביהן רבי היא: **בשבח ששבחו.** ממילא אבל כשהשביחו יורשין הכל מודים דאינו נוטל פי שנים: **ירשו שטר חוב.** היינו מלוה בשטר בכור נוטל פי שנים דכיון דמוחזק בשטר ועל פי השטר גובין את המלוה הרי הוא כאילו השטר הבית השביחו נכסים ששבחו ממילא. ומיהו אליבא דרבנן אינו נוטל פי שנים ומסקנא דמילתיה דרבי היא והכי מוכח לקמן בשמעתין [ע"כ]. (יא) ודוקא מלוה בשטר אבל מלוה על פה ואפי' בעדים כיון דליכא שטרא ומצי למטען פרעתיה לך דהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים [לקמן קט.] אפי' רבי מודה דלא שקיל פי שנים דהא אין מוחזקין ממוח זה כלל דעימא הנכסים שבחו מעצמן: **יצא עליהן שטר חוב.** שחייב אביהם לאחרים. מילתא באנפי נפשה היא ודברי הכל ואפי' בלא ירשו שטר חוב מיירי: **בכור נותן פי שנים.** כי היכי דנוטל פי שנים שאותן נכסים בשעבודו כולן למלוה: **ואם אמר איני נוטל.** פי שנים מכל ירושת אבי שהריני מוחל חלק כפשוט ונפיקיר לא אשלם למלוה פי שנים אלא כנגד מה שאני נוטל רשאי וכשתובעו זה המלוה לדין אין בית דין יכולין לכופו לפרוע אלא כנגד חלק פשיטותו. ונפקא מינה שצריך זה המלוה לתבוע את אחיו של זה לדין ואם אין יכול לכופם מפסיד או אם הלכו למדינת הים אין מורידין לבע"ח בקרקע עד דשמעו ב"ד טענת האחין דמה ידעינן איזה טענה יש להן דשמא יטענו פרענו או שטר פרוע הוא דסלקא דעתך (ט) כיון דבכור הוא זכי ליה רחמנא פי שנים ואינו יכול לומר איני חפץ שיהיו שלי דבעל כרחו הרי הן שלו דמשעה שמת אביו ירש פי שנים עד שיפקירם או עד שימכרם או יתנם לאחרים וצריך להגבות לזה המלוה כנגד פי שנים קא משמע לן דבעל כרחו לא זכי ליה רחמנא דכתב לתת לו כעין מתנה אם יגלה לקבלה ואם ימחה שלא לקבל אין מוכיח לו לאדם בעל כרחו דלא קרייה רחמנא ירושה אלא מתנה אבל מחלק פשיטותו אינו יכול לומר כן שהרי יורש הוא בעל כרחו. ויש מפרשין ואם אמר איני נוטל בשטר חוב שיש לאבי על אחרים פי שנים וגם איני נותן בשטר חוב היולא עליו פי שנים רשאי ושיטוא גמור הוא שהרי השטר היולא על אביהן אינו דינו לגבות משטר שיש לאביהן על אחרים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב אלא ממקרקעי הוא דקגבי הלכך אע"ג שמחל חלק בכורה מן השטרות של אביו כיון דבקרקעות הוא נוטל פי שנים מייב להחזיר למלוה פי שנים: **מאי טעמייהו דרבנן.** דאפי' בשבחא דממילא לא שקיל חלק בכורה: **עד דמטיא לידיה.** דנותן ואינו יכול ליתנה לאחרים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: **מקיש חלק בכורה לחלק פשוט.** דפי שנים היינו שני חלקים חלק פשוט וחלק בכורה והזכירם בתיבה אחת דהוה מצי למכתב חלק אחד על אחיו: **מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה.** דכל דאוי שבעולם הכן יורש מאביו דהא לא איקריא ירושה מתנה דעימא אינו נוטל חלק פשוט אלא במוחזק אף חלק בכורה נמי. ומיהו דאוי גמור כגון שהשביחו יתומים לא אקיל פי שנים דלהכי אהני בכל אשר ימצא לו [דברים כא:] **אחד מלרא.** שני חלקים יטול במקום אחד כחלק פשוט שהוא חלק אחד ונוטל במקום אחד. ונפקא מינה דכל מקום שנפל לו הגורל לחלק פשוט יטול שם כלא גורל חלק בכורה ואם הן שני אחין ושלש שדות לא יפילו שלשה גורלות שיש לבכור ואחד לפשוט שהרי אם יפול חלק הפשוט בשדה האמצעי לא יזכה בו דאם כן נמצא נוטל הבכור בשני מקומות אלא שני גורלות יפילו ויטילום על שני שדות האיצונות ואיזה שיעלה לבכור יקח ויטול גם האמצעי אשלו עמו. ורבי איכא למימר דהך סברא נמי דאד מלרא נפקא ליה מהיקשא: **שאם אמר איני נוטל כו'.** ורבנן נמי תרתי שמעת מינה מדכתיב לתת שמעינן דמתנה קרייה רחמנא ואינו יכול ליתן עד דאתיא לידיה דנותן ומדכתיב לו שמעינן דלא זכה בה בכור עד שתבא לידו שאם אמר איני נוטל רשאי: **שאם אמר איני נוטל ואיני נותן.** האי איני נותן לאו דוקא נקט ליה הכא דהא מקרא לא יליפינן ליה אלא מסברא דכיון דאין נוטל ודאי לא יתן וה"פ הכא שאם אמר איני נוטל לפי שאיני רוצה ליתן רשאי ואורחא דמילתא נקט שאין אדם רגיל לומר איני נוטל אלא מפני שצריך להחזיר מה שהוא נוטל לאחרים דמה לו ולצרה ליטול כדי ליתן: **דיקלא.** קטן הנית להן אביהן: **ואלים.** שנתעבה אחרי כן. וכן הנית להן ארעא ואסקא אחרי כן שירטון וחזל ונתייפתה בכך: **דכ"ע.** רבי ורבנן: **דשקיל.** דעדיין שמו עליו: **כאפורה.** שחת הנית להן ונעשו אחרי כן שובלי וכן שלופפי דקיים שהפריחו פירות ונעשו אחרי כן תמרים בכי האי גוונא (ג) שבחא דממילא פליגי: **ומר סבר.** רבנן: **אישתני.** העשב להיות חטין והפרחים להיות תמרים דהוי דבר אחר ושם אחר: **עשה.** הדיין כדברי רבי: **עשה.** ולא נאמר טעה בדבר משנה חוזר:

מספקא

מסורת הש"ס

(ו) [תוספ' בכורות פ"ו], (ז) [עיין תוס' מעילות לב. מד"ה רבי ומני], (ח) [בכורות נב:], (ט) [לעיל יב:], (י) [לקמן קלה:].

תורה אור השלם

ב כי את הבכר בן השנאה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה: דברים כא יז

גליון הש"ס

רשב"ם ד"ה ירשו בר חיוקא בלות בשטר. פי' לקמן דף קמה ע"ב תוס' ד"ה ואין [הבכור] ומהרש"ל שם:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה ואם אמר מיי' דפלגא דשמך אמינא מיי: (ב) ר"ה מתמוה וכו' בכי האי גוונא פליגי כנ"ל ומיכיון שבחא דממילא נתחיל: (ג) יומ' ד"ה ואם ומיי' לקמן. ל"ב כלף קכו ע"ב:

מוסף רש"י

בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהם. דקר ליה ראוי ואין הבכור נוטל הבכורה בראוי, דמתיב בכל אשר ימצא לו [ב"מ קי:], אחזר מצרא. אני מלקן שהבכור נוטל, אחד מקום בכורה ואחד מקום פשיטות, יכיגיו ליה אחד מלרא זו אלא זו, שהרי שניהן מלקו הן ואחרי הן מחלק אחד [לעיל יב:].

עין משפט נר מצוה

סח א מי' ס"ג מהל' נחלות הלכה ד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ו:

סט ב טוש"ע שם ס"י: ג ג מי' שם הל' ח וס"ר מהל' שמיטה הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצד סעיף ב:

נא ד ה מי' ס"ג מהל' נחלות הלכה ד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ו:

רבינו גרשום

מני. ברייתא זו דקתני הניחה להם אביהם פרה וכו' דנוטל פי שנים: ר' היא דתנן אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן. אמר שבחו מאליהם דכל אשר ימצא לו בעינן: רבי אומר הבכר נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן. הואיל דשבחא ממילא קא אתי והכי נמי קתני ברייתא: ירשו שטר חוב. שהיה אחר חייב לאביהן: בכור נוטל פי שנים. משום דמלוה בשטר קלא אית ליה ומשום דמוחזקין בשטר כמאן דנביא דמי: והואיל דנוטל פי שנים בשטר חוב. פורע נמי פי שנים בחוב שמתחייב אביו בשטר (כולן). האם אמר כו': מאי טעמא דרבנן. ת"ק דרבי: עד דמטיא לידיה. דנותן לא מצי יהיב ליה לאחריני. אף חלק בכורה עד דמטיא לידא דאבא לא מצי שקיל פי שנים: מקיש חלק בכורתו לחלק פשוט מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה. דאבא אלא ראוי לו אפי' הכי שקיל דפשוט נוטל בראוי כבמוחזק. אף חלק בכורה נמי שקיל בשבחא דממילא אע"ג דלא מטי לידיה: ורבנן נמי הכתיב פי שנים. אמאי לא דרשי כרבי. ההוא דיהבינן ליה לבכור פי שנים: אחד מצרא. במקום אחר נוחלין לו חלק בכורתו סמוך לחלק פשוט שיהו ניכרים שהם חלקים במקום אחר: דיקלא ואלים. שהי' קטן בשמת ושוב נתגדל. והכי נמי ארעא ומסקה שירטון. שנזרבלה מאליה שהרוח הפריח שם זבל משדות אחרות או הקשין שהיו שם בלו ונעשו זבל: כולי עלמא לא פליגי. דשקיל משום דכל אשר ימצא לו קרינן ביה: כי פליגי בחפירי והוי שובלי. שהניח להם אביהם חזיז ונתגדלו עד שנעשו שבלים. והכי נמי שלפופי והוו תמרי. שהניח להן אביהן תמרים מפריחין במקצתן ונעשים גדולים: דמר סבר. רבי שבחא ממילא אתי וכל אשר ימצא לו קרינן ביה: ומר סבר אישתני. מכמות שהניח להם אביהם ולא שקיל:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com